

Platons *Charmides*

Oversat af Clara Elisabet Bryld

(efter Oxfordudgaven)

Sokrates fortæller til en ven:

153. I går aftes kom vi tilbage fra lejren i Poteidaia, og fordi det var længe siden jeg havde været hjemme, nød jeg virkelig at gå rundt til mine sædvanlige opholdssteder i byen. Jeg kom også hen til Taureas' palæstra lige over for Basiles helligdom; dér traf jeg en hel del mennesker, som jeg kendte, men der var også nogle som jeg ikke havde set før. Så snart de så mig komme ind - ingen vidste forresten at jeg kom - blev jeg fra alle sider budt velkommen hjem. Chairefon, som jo er noget overspændt, sprang op og fór hen til mig, tog mig i hånden og sagde:

“Kære Sokrates, hvordan overlevede du slaget?” (kort før vi tog af sted havde der været et slag ved Poteidaia, som man for nylig havde hørt om her i byen).

“Sådan som du ser,” svarede jeg ham.

“Jamen her har vi hørt at det var en meget hårdt slag, og at mange af vores bekendte er døde,” sagde han.

“Ja, det er rigtigt.”

“Deltog du i slaget?” spurgte han.

“Ja, det gjorde jeg.”

“Sæt dig herhen og fortæl, vi er nemlig ikke særligt velorienterede om alle detaljer.” Og så tog han mig hen til Kallaischrios' søn Kritias og satte mig hos ham.

Da jeg nu sad ved siden af Kritias hilste jeg på ham og de andre, og jeg svarede på deres spørgsmål angående lejren - de spurgte mig om forskellige ting. Da vi så havde fået nok af dette emne, spurgte jeg dem, hvad der foregik her i byen, hvordan det stod til med filosofien, og om der blandt de unge var nogle, som var usædvanligt smukke eller kloge eller begge dele. **154.** Kritias kiggede hen imod døren og fik øje på nogle unge mænd der kom ind, mens de skændtes højlydt, og en anden gruppe der fulgte bagefter dem.

“Om de er smukke,” sagde han, “det skal du nok snart finde ud af, kære Sokrates. De som kommer ind lige nu er løbet i forvejen, de er stærkt tiltrukket af ham, som de for tiden synes er meget smuk; jeg tror forresten at han selv er lige i nærheden på vej hertil.”

“Hvem er han,” spurgte jeg, “og hvem er hans far?”

“Du ved godt hvem det er,” sagde han, “men han var ikke blevet helt voksen da du tog herfra - det er min fætter Charmides, søn af min herlige onkel Glaukon!”

“Ja, Charmides kender jeg,” sagde jeg, “selv som barn var der noget særligt ved ham, så nu tror jeg gerne, at han har udviklet sig til en meget charmerende ung mand.”

“Du vil straks få at se,” sagde han, “hvor stor han er blevet, og hvordan han har udviklet sig.” Og netop som Kritias sagde dette kom Charmides ind.

Min mening, kære ven, skal du ikke tage dig af, for jeg er som en ukalket rettesnor, der ikke kan sætte aftryk, når det drejer sig om de unge og smukke - jeg synes nemlig at alle i den aldersgruppe på en eller anden måde er smukke - men altså, i hvert fald dengang var han noget ganske særligt i mine øjne, høj og smuk som han var, og alle de andre så da også ud til at være betaget af ham kunne jeg se, så urolige og forvirrede de blev, da han trådte ind, og blandt dem der kom bagefter var der forøvrigt mange andre, som også var betaget af ham. Vores beundring var lige så stor som de andre voksne mænds; men jeg iagttog de unge, og ingen af dem tog blikket fra ham, heller ikke den mindste af dem - alle stirrede de uafbrudt på ham lige som på et gudebillede. Chairefon henvendte sig til mig og sagde:

“Nå, Sokrates, hvad synes du om den unge mand? Har han ikke et flot ansigt?”

“Jo, det er usædvanlig smukt,” svarede jeg.

“Men hvis han så tog tøjet af,” sagde han, “ville du slet ikke tænke på hans ansigt, så fuldkommen smuk er hans skikkelse nemlig.”

De andre sagde at de var helt enige med Chairefon.

Så sagde jeg: “Ved Herakles, I har ret - manden må være uimodståelig, hvis bare han har en eneste lille ekstra ting.”

“Og hvad er det?” spurgte Kritias.

“Hvis hans sjæl er smukt skabt. Og det er den vel, kære Kritias, siden denne unge mand hører til din familie.”

“Ja,” sagde han, “også på det område er han perfekt.”

“Skulle vi så ikke,” foreslog jeg, “blotlægge hans sjæl og kigge på den i stedet for hans ydre skikkelse? Han har sikkert lyst til en samtale, når man tænker på den alder han har.”

“Gerne,” sagde Kritias, “for han er både filosofisk og - det synes andre også foruden han selv - meget poetisk anlagt.”

155. “Dette er et smukt træk,” sagde jeg, “som stammer tilbage fra hans og dit slægtskab med Solon, kære Kritias. Vis nu den unge mand hen til mig og præsenter ham for mig. Selv om han var endnu yngre end tilfældet er, ville det ikke være noget forkert i at han talte med os, så længe du - hans fætter og formynder - deltager i samtalen.”

“Det har du ret I,” sagde han, “vi får fat på ham.”

Han henvendte sig straks til sin ledsagende slave og sagde: “Dreng, kald på Charmides, og sig, at jeg gerne vil præsentere ham for en læge i anledning af den sygdom, som han for nylig har fortalt mig generede ham.” Og til mig sagde Kritias: “Charmides sagde forleden til mig, at så snart han står op om morgenen er han tung i hovedet. Men der er vel ikke noget i vejen for at du over for ham lader som om du kender et middel mod hovedpine?”

“Overhovedet ikke,” sagde jeg, “lad ham bare komme.”

“Dér kommer han.”

Det gjorde han også, men på en måde som gav anledning til stor ståhej. Enhver af os som sad på bænken rykkede nemlig til side, hvorved han stødte ind i sin nabo med et puf, for at han kunne give plads til Charmides, indtil den ene af de to der sad yderst blev tvunget til at rejse sig op, mens den anden blev presset fra siden, så at han til sidst faldt ned på jorden.

Charmides kom hen og satte sig mellem mig og Kritias. På det tidspunkt var jeg noget rundt på gulvet, kære ven, og min tidligere dristighed og tiltro til at vores samtale ville forløbe glat og ubesværet, var helt forsvundet. Men da så Kritias sagde, at jeg var en der havde forstand på medicin, og Charmides derpå vendte sine øjne mod mig med et uimodståeligt blik og belavede sig på at stille spørgsmål, samtidig med at de der var i palæstraen allesammen stimlede rundt om os i en tæt kreds, ja så, min ædle ven, fik jeg øje på det der var inden for kappen, og der gik ild i mig, jeg var ikke længere mig selv og jeg blev klar over, at digteren Kydias er meget klog, når det gælder lidenskab, for han har udtalt følgende i anledning af en smuk dreng:

Råkiddet skal passe på over for en løve
ikke at kræve sin del af byttet.

Jeg syntes nemlig selv, at jeg var blevet fanget af et lignende væsen. Men da han spurgte om jeg kendte et middel mod hovedpine, svarede jeg ham - selv om det var svært for mig - at det gjorde jeg.

“Hvad er det for et?” spurgte han. Jeg fortalte ham, at det var et særligt blad af en plante, og at der hørte en trylleformular med; hvis man fremsagde den samtidig med at man spiste bladet, ville medicinen være virksom på alle måder. Uden trylleformularen var der til gengæld overhovedet ikke noget af planten, som var gavnligt.

156. Så sagde han: “Jeg vil gerne skrive trylleformularen op efter dit diktat.”

“Mener du,” sagde jeg, “hvis du kan overtale mig til det eller hvis ikke, hvad så?”

Han kom til at le: “Hvis jeg kan overtale dig, kære Sokrates.”

“Nå,” sagde jeg, “og mit navn - er du helt sikker på det?”

“Ja, hvis jeg ikke tager alvorligt fejl; for der bliver talt meget om dig blandt os unge, og jeg husker også tilbage fra min barndom, at du omgikkes Kritias her.”

“Du husker virkelig godt,” sagde jeg, “derfor vil jeg tale mere uforbeholdent til dig om hvad det er for en slags trylleformular. Lige før var jeg i tvivl om hvordan jeg kunne vise dig dens kraft, kære Charmides. Den er nemlig sådan at den ikke kun kan gøre hovedet rask, men ligesom du måske også selv har hørt om de gamle læger - at når en kommer til dem med smerter i øjnene, så siger de, at de ikke er i stand til at kurere øjnene, medmindre de også må tage sig af hovedet, hvis patienten ønsker at øjnene og synet skal være i orden. Men at tro, at man kan gøre noget ved hovedet alene uden at inddrage hele kroppen - det er meget tåbeligt. Udfra denne tankegang bruger de så de kure som er tilpasset hele kroppen; de forsøger at pleje og helbrede den enkelte del sammen med helheden. Eller har du ikke lagt mærke til, at de siger det forholder sig sådan?”

“Jo, bestemt,” sagde han.

“Du synes altså, at lægerne har ret, og du går ind på deres grundtanke?”

“I allerhøjeste grad,” svarede han.

Og da jeg havde hørt at han var enig med mig, fik jeg modet igen, min selvsikkerhed vendte lidt efter lidt tilbage, og jeg lavede atter op. Så sagde jeg:

“Det er ligesådan med denne her trylleformular, kære Charmides. Jeg lærte den at kende under felttoget af en af de thrakiske Zalmoxislæger, som har ry for

at kunne gøre menneskene udødelige om nødvendigt. Denne thraker sagde, at de hellenske læger havde fuldkommen ret i de påstande, som jeg lige har omtalt. "Men," sagde thrakeren, "vores konge Zalmoxis, som er en gud, påstår, at ligesom man ikke bør forsøge at helbrede øjnene uden at hovedet er med og heller ikke hovedet uden kroppen, således bør man heller ikke prøve at helbrede kroppen uden at inddrage sjælen; for grunden til at så mange sygdomme unddrager sig de græske lægers behandling kunne jo netop være, at de forsømmer noget af den helhed som de burde tage sig af, og når helheden skranter kan enkeltdelen umuligt komme sig." Han sagde, at alt hvad der er godt og skidt for kroppen og for ethvert menneske stammer fra sjælen og strømmer ud fra den, ligesom der går en strøm fra hovedet til øjnene. 157. Derfor bør man først og fremmest tage sig af dette punkt, hvis man skal føle sig sund og rask både i hovedet og i resten af kroppen. Han sagde, min fine ven, at kroppen bliver plejet af visse trylleformularer, og trylleformularerne er de tanker, som er skønne; udfra den slags tanker opstår der besindighed i sjælen, og når besindighed er opstået og har indfundet sig er det meget lettere at skaffe sundhed til hovedet og resten af kroppen. Mens denne læge belærte mig om medicin og trylleformularer sagde han: "Sørg for at ingen overtaler dig til at helbrede hans hoved med denne medicin, medmindre han først stiller sin sjæl til rådighed, så at du kan behandle den med trylleformularer. Nu er det nemlig en udbredt fejl, at nogle mennesker prøver at optræde som læger for sjælelig besindighed og legemlig sundhed hver for sig." Og han formanede mig stærkt til ikke at lade mig påvirke af et menneskes rigdom, fornemhed eller flotte udseende, så at jeg kom til at handle mod hans ordrer.

Jeg vil lyde ham; det har jeg svoret, og det er jeg nødt til at holde. Så dig vil jeg kun give et middel mod din hovedpine, hvis du retter dig efter den besked jeg fik, og er villig til at udsætte din sjæl for den thrakiske mands trylleformularer. Men hvis ikke, ja så har jeg nok ikke noget middel som vil kunne hjælpe dig, kære Charmides."

Da Kritias havde hørt mig sige dette, sagde han:

"Den hovedpine kunne nok blive en fordel for den unge mand, nemlig hvis han var nødt til at træne sin tænkeevne og gøre det på grund af hovedpinen. Jeg skal såmænd sige dig, at det ikke kun er i det ydre at Charmides ser ud til at skille sig ud fra sine jævnaldrende, men også på netop det område, som du siger du har et tryllemiddel til; du mener sjælens besindighed, ikke sandt?"

"Jo," sagde jeg.

"Du må også være klar over," sagde Kritias, "at han går for at være langt den mest besindige af de unge, ligesom han på alle andre områder i forhold til sin alder ikke står tilbage for nogen."

"Det er kun rimeligt," sagde jeg, "at du, Charmides, udmærker dig fremfor alle andre på disse punkter. For jeg mener ikke at nogen anden af de tilstedeværende ville have nemt ved at stille med to slægter af samme kvalitet, som har giftet sig ind i hinanden i Athen, og som kunne frembringe et så smukt og fornemt resultat som netop dine to familier har kunnet. For din fars familie, som stammer fra Kritias, Dropides' søn, er ifølge vores overlevering blevet hyldet både af Anakreon og af Solon og andre digtere som en familie af usædvanlig skønhed og godhed og hvad man ellers kalder livslykke, 158 og det samme gælder din mors slægt. Din morbror Ppyrilampes siges at have været

smukkere og højere end nogen anden mand han mødte i Lilleasien, uanset hvor tit han rejste som ambassadør til Storkongen eller nogle af de andre i perserriget. Kort sagt, din mors slægt står ikke tilbage for din fars.

Siden du nedstammer fra sådanne familier er du sandsynligvis også selv den bedste på alle områder. Udfra dit blotte udseende at dømme, kære søn af Glaukon, ser du i mine øjne ikke ud til at stå tilbage for nogen af dine forfædre; og hvis du desuden er begavet med naturlige anlæg for besindighed og andre gode dyder, sådan som Kritias hævder, ja så har din mor født dig som et pragteksemplar blandt mennesker!

Nu gælder det altså følgende: Hvis Kritias her har ret i at påstå, at du virkelig er en beskeden og klog ung mand, skulle du slet ikke have brug for Zalmoxis' eller hyperboræeren Abaris' trylleformularer, men man burde uden videre kunne give dig det egentlige hovedpinemiddel. Men hvis det ser ud som om du stadig lider af visse mangler, så skal der synges trylleformularer før du kan få medicinen. Så sig mig nu selv, om du er enig med Kritias, og om du mener, at du har så meget besindighed som man kan forlange - eller du stadig mangler noget?"

Charmides rødmede først og så endnu smukkere ud - det klædte ham at være genert, ung som han var - og svarede så ganske frejdigt, at han sådan lige på stående fod havde svært ved at svare ja eller nej til det, der blev spurgt om:

"Hvis jeg påstår, at jeg ikke er besindig, så er det jo for det første noget underligt noget sige om sig selv, og for det andet kommer jeg til at gøre Kritias her til en løgnhals, og det kommer jeg også til med mange andre, der ligesom Kritias tror at jeg er besindig. Men hvis jeg siger ja og ligefrem roser mig selv, er det nok heller ikke til at holde ud. Så jeg ved ikke hvad jeg skal svare dig."

Så sagde jeg:

"Det lyder meget fornuftigt, det du siger dér, Charmides. Jeg synes at vi i fællesskab skulle undersøge om du har eller ikke har det jeg spørger om, for så er du fri for at sige det du ikke har lyst til, og jeg skal ikke i gang med at kurere dig uden en forudgående undersøgelse. Så hvis du er indstillet på det, vil jeg gerne undersøge sagen sammen med dig, og hvis ikke, dropper vi projektet."

"Jeg vil meget gerne være med," sagde han, "undersøg du sagen på den måde som du selv synes er bedst."

"Den bedste form for undersøgelse," sagde jeg, "er nok følgende: Hvis du har besindighed, har du naturligvis også en mening om den. **159**. For hvis den er i dig, må den ved sin blotte tilstedeværelse frembringe en eller anden fornemmelse, som du nok har om besindighed, at den er der, og den er sådan og sådan. Tror du ikke?"

"Jo, det tror jeg," sagde han.

"Nu det her med at du tror - eftersom du taler og tænker på græsk, mon du så ikke kunne give nærmere udtryk for det du fornemmer," spurgte jeg.

"Måske," svarede han.

"Så sig mig," sagde jeg, "hvad besindighed er ifølge din opfattelse, for at vi kan finde ud af, om du har den eller ej."

Først var han noget tøvende og ville ikke ud med sproget, men så sagde han, at besindighed efter hans mening bestod i at gøre alt på en ordentlig og rolig måde, både når man gik rundt på gader og stræder og når man talte sammen, og

at man skulle gøre alt andet på præcis samme måde. "Kort sagt," sagde han, "jeg tror det du spørger om er en slags fred og ro."

"Du har nok ret," sagde jeg, "for man siger jo, at de rolige er besindige; lad os se om der er noget om det. Sig mig nu, hører besindighed ikke med til det smukke?"

"Jo, bestemt," svarede han.

"Hvad er nu bedst, hvis man skal lære at skrive: at være hurtig, når man skriver bogstaver af efter forskrift - eller skal man gøre det langsomt?"

"Hurtigt."

"Hvad så, når vi læser - skal det gå hurtigt eller langsomt?"

"Hurtigt."

"Og det er vel også meget bedre at kunne spille livligt på kithara og virkelig gå til den i brydekamp end at gøre det i et sløvt og langsomt tempo?"

"Ja."

"Gælder det ikke også for nævekamp og fribrydning?"

"Jo, i høj grad."

"I løb og spring og de andre sportsdiscipliner er det vel også sådan, at det er smukt, når de foregår hurtigt og koncentreret, men dårligt, hvis tempoet er for langsomt."

"Ja, det ser det ud til."

"Hvad kroppen angår," sagde jeg, "er vi altså enige om, at det ikke er de rolige bevægelser, men de hurtigste og mest koncentrerede der er de smukkeste, ikke sandt?"

"Enig."

"Og besindighed - det var noget smukt?"

"Ja."

"I kroppens tilfælde kan det ikke være dens ro, men dens hurtighed der bedst demonstrerer, at den har besindighed - eftersom besindighed er noget smukt."

"Ja, sådan ser det ud," svarede han.

"Og vi kan spørge," sagde jeg, "om det er smukkeste at have let eller svært ved at lære noget?"

"Det er bedst at være lærenem."

"Og er det sådan," sagde jeg, "at lærenemhed betyder at man hurtigt lærer hvad man skal, mens tungnemhed betyder det modsatte - at det går meget langsomt?"

"Ja."

"Er det også bedre at undervise hurtigt end sløvt og langsomt?"

"Ja."

"Og gælder det om at være hurtig, når man skal huske og komme i tanker om noget, eller er det bedre at være langsom?"

"Man skal absolut være hurtig," sagde han.

160. "Åndnærværelse viser sig altså ved psykisk hurtighed og energi, men ikke ved langsomhed?"

"Sandt nok."

"Og igen - når man som elev skal forstå hvad der bliver sagt, hvad enten det er skrive læreren eller musikle læreren eller en anden lærer der siger det, så skal man gerne kunne fatte det omgående i stedet for at være længe om det, ikke sandt?"

"Jo."

“Jamen, når vi undersøge sjælen og overvejer resultatet,” sagde jeg, “så ser det i mine øjne ikke ud som om det er det langsomste menneske, det vil sige det menneske, der har sværest ved at forestille sig problemer og deres løsning, som fortjener at blive beundret; næh, tværtimod beundrer vi det menneske, som er i stand til at tænke og handle enormt hurtigt.”

“Ja, det er rigtigt.”

“Altså, kære Charmides,” sagde jeg, “ser det ud til at gælde for det åndelige såvel som for det legemlige område uden undtagelse, at hurtighed og energi er bedre og smukkere end langsomhed og rolighed - enig?”

“Ja.”

“Derfor kan besindighed ikke bestå i rolighed, eller det forstandige liv være et roligt liv, eftersom den der er besindig, nødvendigvis er smuk. Vi har nu to og kun to muligheder: Enten er de rolige handlinger aldrig smukkere og bedre end de hurtige og energiske handlinger i vores liv, eller også er de det kun en sjælden gang. Og selv om så nogle ganske få rolige handlinger skulle vise sig at være lige så smukke som de meget hurtige handlinger, så ville besindighed heller ikke på dette punkt bestå i at gøre noget på en rolig måde fremfor at handle meget energisk; hverken når man går tur eller taler eller gør noget andet, skal den mere rolige adfærd nødvendigvis opfattes som et udtryk for en større grad af besindighed - netop fordi vi under diskussionen om smukt og godt nåede frem til, at det smukke i lige så høj grad viser sig i hurtige som i langsomme måder at handle på.”

“Jeg tror du har fuldstændig ret, kære Sokrates,” sagde han.

“Så tager vi den om igen, Charmides,” sagde jeg, “kig nu mere koncentreret på dig selv og tænk over, hvad det egentlig er besindighed - som du siger du har - gør ved dig, og hvordan den er siden den kan gøre sådan noget, og når du så har tænkt det hele igennem, så sig kort og godt hvad du synes besindighed er.”

Han holdt en pause og sagde så efter at have haft mod til at ransage sig selv: “Jeg tror, at besindighed kan få mennesker til at skamme sig og være blufærdige - altså er besindighed et udtryk for blufærdighed.”

“Nå,” sagde jeg, “blev vi ikke for lidt siden enige om, at besindighed er noget smukt?”

“Jo da,” svarede han.

“Og er de besindige ikke også gode mænd?”

“Jo.”

“Mon noget der ikke får dem til at blive gode, kan være godt?”

“Nej, bestemt ikke.”

“Så er besindighed altså ikke alene noget smukt, men også noget godt.”

“Ja, det synes jeg.”

161 “Og så,” sagde jeg, “er du vel enig med Homer, som siger at

aldrig for nødstedt mand undseelse tjener til gode,
(*Od.* 17.347).

“Ja,” svarede han.

“Jamen, så ser det ud til at undseelse eller beskedenhed ikke er noget godt, men alligevel noget godt?”

“Åbenbart.”

“Besindighed er i hvert fald noget godt, hvis ellers den får dem som har den, til at blive gode, mens de der ikke har den, bliver dårlige.”

“Jeg tror virkelig din opfattelse er rigtig.”

“Så kan besindighed altså ikke så godt bestå i beskedenhed, hvis besindighed altid er noget godt, mens beskedenhed eller tilbageholdenhed kan være lige så dårligt som godt.”

“Jeg synes du har fuldstændig ret, Sokrates! Men tænk nu nærmere over hvad du forstår ved besindighed. Jeg er lige kommet i tanker om - hvad jeg også har hørt fra en eller anden - at besindighed er at kunne passe sine egne sager. Find ud af om du synes han har ret i den påstand.”

“Åh, din lurendrejer,” sagde jeg, ”du har hørt det fra Kritias her eller fra en anden af de kloge og smarte folk.”

“Det må være en anden,” sagde Kritias, “det stammer ihvert fald ikke fra mig.”

“Men,” sagde Charmides, “betyder det noget hvem jeg har det fra?”

“Nej,” sagde jeg, “vi skal overhovedet ikke interessere os for hvem der har sagt det - men kun for om han taler sandt eller ej.”

“Nu siger du noget klogt,” sagde Charmides.

“Ja, det ved gud jeg gør,” svarede jeg, “men om vi også kan finde ud af hvad det betyder - ja, det ville undre mig; for det ligner en gåde.”

“Hvordan det?”

“Fordi den der sagde dette her slet ikke mente,” sagde jeg, “at besindighed består i at passe sine egne sager. Eller tror du ikke, at skrive læreren udretter noget, når han skriver eller læser?”

“Jo, det mener jeg bestemt,” sagde han.

“Synes du at skrive læreren kun lærer jer at skrive og læse jeres eget navn og ikke de andre drenges? Mon I ikke har skrevet navnene ned på jeres fjender lige så tit som jeres eget og jeres venners navn?”

“Jo, mindst lige så tit.”

“Når I gjorde det, var I så forvirrede og rundt på gulvet?”

“Nej da.”

“Men alligevel udrettede I ikke noget for jer selv, men for andre - hvis altså det at skrive og læse er at udrette noget.”

“Ja.”

“Når man skal være læge eller bygmester eller væver eller hvilket som helst andet fag man nu kan praktisere, så udretter man vel noget, ikke?”

“Jo.”

“Er det nu sådan,” sagde jeg, “at et samfund i dine øjne kun er bygget godt op, hvis dets lovgivning kræver at enhver skal væve og vaske sin egen kappe, skal sy sine egne sandaler, lave sine egne salvekrukker og skrabere og alt det andet efter den selvsamme regel, nemlig at man ikke må tage sig af andres ting og sager, men kun udføre og tage sig af sit eget?”

162. “Nej, det synes jeg ikke er rigtigt,” sagde han.

“Jamen,” sagde jeg, “hvis byen blev styret på en ordentlig måde, ville det være godt at bo i den.”

“Naturligvis.”

Så sagde jeg: “Altså kan besindighed ikke være, at man udelukkende tager sig af sine egne sager og lignende.”

“Næ, det ser det ikke ud til.”

“Det var åbenbart noget han bare gættede på - og det sagde jeg også for lidt siden - han som påstod at besindighed er at passe sine egne sager; eller var han bare dum? Er det et fjols du har det fra, kære Charmides?”

“Overhovedet ikke,” sagde han, “tværtimod har jeg det fra en som virkede meget klog!”

“Denne gåde,” sagde jeg, “tror jeg han diskede op med, fordi det er svært at blive klar over, hvad det vil sige at passe sine egne sager.”

“Måske,” svarede han.

“Hvad betyder det i grunden - ‘at passe sine egne sager’? Kan du svare mig?”

“Det ved gud jeg ikke ved,” sagde han, “men måske er der ikke noget i vejen for, at den der sagde det heller ikke vidste hvad han mente.” Og mens han sagde dette smilede han og kiggede hen på Kritias.

Man kunne tydeligt se at Kritias længe havde været ophidset og var opsat på at gøre indtryk på Charmides og alle vennerne. Med nød og næppe havde han kunnet holde sig tilbage før, men nu var han ikke længere i stand til det. Min mistanke fra før, at det var fra Kritias Charmides havde dette udsagn om besindighed, forekom mig at være helt rigtig. Charmides som ikke ønskede at han selv, men Kritias skulle stå til regnskab for svaret, gav sig til at puffe til ham for at vise, at sagen var tabt. Men det kunne Kritias ikke holde ud; han så ud til at være ligeså vred på Charmides som en digter bliver gal på den skuespiller, der er elendig til at fremføre hans digte. Han kastede et blik på ham og sagde:

“Er det sådan du mener, Charmides, selv om du jo ikke selv aner hvad den mand tænkte, som sagde at besindighed består i at passe sine egne sager - at han ikke vidste besked?”

“Jamen, kæreste Kritias,” sagde jeg, “der er ikke noget underligt i at Charmides ikke kan finde ud af det, han er jo så ung! Men du burde da på grund af din alder og erfaring vide besked. Hvis du nu er enig i at besindighed er det som Charmides her siger, og du står inde for det, ville jeg meget gerne sammen med dig finde ud af om det udsagn er sandt eller ej.”

“Jeg er meget enig,” sagde han, “og jeg tilslutter mig den opfattelse.”

“Det synes jeg er udmærket,” sagde jeg. “Og sig mig så, om du også er enig i det som jeg spurgte om for lidt siden - at alle håndværkere laver et eller andet?”

“Ja, det er jeg.”

163. “Synes du at de kun laver noget til eget brug eller laver de også noget til andre?”

“Også til andre.”

“Er de besindige, når de ikke kun laver deres eget?”

“Ja, hvad er der galt i det?”

“For min skyld ingen alarm,” sagde jeg, “men find ud af om det ikke går galt, hvis nu en mand antager, at besindighed består i at udføre sine egne sager, og så samtidig påstår at der ikke er noget galt i, at de der udfører andres sager, også står for besindighed.”

Så sagde Kritias: “Jeg er vel enig i at de som udfører de andres sager er besindige, forsåvidt som jeg var enig i at de laver dem for dem.”

“Sig mig,” sagde jeg, “forstår du ikke det samme ved udtrykkene ‘at lave’ noget og ‘at udføre’ noget?”

“Nej slet ikke,” sagde han, “og heller ikke ved ‘at arbejde’ og ‘at lave’. Det har jeg nemlig lært af Hesiod, som sagde at ‘arbejde vanærer ikke’ (*Erg.* v. 311). Tror du

at Hesiod - hvis han omtalte den slags ting du nævnede lige før med udtryk som 'at lave' og 'udføre' ville have sagt, at der ikke var noget vanærende ved at sy sko eller sælge saltede fisk eller være en trækkerdreng? Nej, det kan man ikke tro, Sokrates, tværtimod tror jeg, at han mente at det at lave eller frembringe noget er noget andet end at udføre og fremstille det, ligesom det sker at 'frembringelse' undertiden er forbundet med vanære, nemlig når det ikke sker på en smuk måde, mens 'arbejde' aldrig nogensinde er vanærende. Det der er fremstillet på en smuk og nyttig måde kaldte han 'arbejde', og det var den slags frembringelser han kaldte 'udførelser' og 'handling'. Man bør også påstå, at han mente at det kun var den slags ting der naturligt hører en til, hvorimod alle de skadelige ting er noget fremmed og uvedkommende. Derfor bliver vi nødt til at tro at Hesiod og andre intellektuelle kalder den der passer sine egne sager for besindig."

"Kære Kritias," sagde jeg, "lige da du begyndte forstod jeg nogenlunde hvad du mente, da du kaldte det, som hører en til og som er ens eget, noget godt, og frembringelsen af gode ting kaldte du 'handling'; jeg har nemlig hørt sofistene Prodikos skelne mellem ordene de første tusind gange! Men det er din opgave - og den stiller jeg dig - at bestemme hvad du selv synes hvert ord betyder, så længe du bare - uanset hvilket ord du bruger - siger hvad du mener med det. Begynd nu helt forfra og kom med en mere klar definition: Mon det er det at udføre eller frembringe gode ting eller hvad du nu kalder det - er det mon det du forstår ved besindighed?"

"Ja, det er," sagde han.

"Så er den der udfører onde ting altså ikke besindig, det er kun den der udfører gode ting?"

"Kæreste ven," sagde han, "det synes du da også?"

"Hold mig udenfor," sagde jeg, "vi skal ikke undersøge hvad jeg synes, men hvad du står og siger lige nu."

Så sagde han: "Jeg påstår, at den der ikke frembringer gode, men onde ting, ikke er besindig, hvorimod den der frembringer gode, men ikke onde ting er besindig. Besindighed er nemlig at frembringe gode ting - her har du min klare definition."

164. "Og der er ikke noget i vejen for at du måske taler sandt. Men," sagde jeg, "jeg spekulerer på om du mener at besindige mennesker er uvidende om at de er besindige."

"Nej, det mener jeg ikke," svarede han.

"Jamen sagde du ikke for lidt siden," sagde jeg, "at der ikke er noget i vejen for at håndværkere - selv når de producerer for andre - er besindige?"

"Jo, præcis," svarede han, "og hvad så?"

"Ikke noget. Men sig mig om du synes at en læge, der får en patient til at blive rask, gør noget gavnligt både for sig selv og for patienten?"

"Ja, bestemt."

"Og den der gør sådan noget - gør han sin pligt?"

"Ja."

"Og den der gør sin pligt, er besindig, ikke sandt?"

"Jo, det er han da."

"Er det også nødvendigt for lægen at vide hvornår han helbreder på en gavnlig måde og hvornår ikke? og gælder det også enhver af håndværkerne, at han skal vide hvornår han vil få gavn af det arbejde han udfører og hvornår ikke?"

“Det er jeg ikke så sikker på.”

“Altså sker det nogle gange,” sagde jeg, “at lægen ikke selv véd om hans indgriben har været til gavn eller til skade; og alligevel har han ifølge dit ræsonnement handlet besindigt, hvis behandlingen har været til gavn. Var det ikke sådan du sagde?”

“Jo, jeg gjorde.”

“Så ser det ud til,” sagde jeg, “at den, hvis handling medfører et gavnligt resultat, undertiden handler besindigt og også er besindig - men han véd ikke selv at han er det?”

“Nej, Sokrates, det er ikke tilfældet. Men hvis du - udfra hvad jeg er gået med til i den forrige diskussion - tror at dette nødvendigvis er konsekvensen, så vil jeg hellere tage det i mig igen, og jeg ville ikke skamme mig over at indrømme at jeg har sagt noget forkert. Hellere det end at gå med til at et menneske uden selverkendelse kan være besindigt. Jeg hævder jo netop dette, at besindighed består i at kende sig selv, og jeg tilslutter mig ham der satte denne indskrift op i Delfi: ‘Kend dig selv’. For jeg tror at denne indskrift er sat op så at den er en formaning fra guden til de besøgende i stedet for den sædvanlige ‘Vær hilset’. For ‘Vær hilset’ ville ikke passe her, hvor man opfordres til at besinde sig - men ikke til at hilse - på hinanden. På den måde hilser guden de besøgende i helligdommen på en anden måde end den som almindelige mennesker bruger; det var det, han der satte indskriften op, mente med at sætte den op, tror jeg nok; han siger nemlig ikke noget andet end ‘Vær besindig’ til den besøgende. Det er det han siger. Som profet taler han imidlertid temmelig gådefuldt; men ‘Kend dig selv’ og ‘Vær besindig’ er faktisk det samme, sådan som både indskriften og jeg påstår. 165. Nogle kunne dog også have en anden opfattelse, og jeg synes det er tilfældet med dem, som har sat de senere indskrifter ‘Alt med måde’ og ‘Sikkerhed fører til svig’ op. De troede nemlig at ‘Kend dig selv’ var et godt råd, men ikke en velkomsthilsen fra guden til de besøgende. Men så skrev de disse her to og satte dem op for at de også kunne give nogle råd som var ligeså nyttige.

Grunden til at jeg siger alt dette, kære Sokrates, er følgende:

Jeg giver dig gerne ret i alt det vi talte om før - måske var det dig der sagde noget der kom nærmere på sandheden, måske var det mig - men det var slet ikke klart og tydeligt, det vi sagde. Så nu vil jeg bede dig argumentere for hvorvidt du er enig eller ej i at besindighed er at kende sig selv.”

“Jamen Kritias dog,” sagde jeg, “du farer løs på mig, som om jeg påstod at jeg faktisk ved besked med det som jeg spørger om, og som om jeg kunne være enig med dig, hvis bare jeg ville! Men sådan forholder det sig ikke, tværtimod er jeg sammen med dig i gang med at undersøge hver eneste påstand, der lægges frem - netop på grund af min egen uvidenhed. Efter en undersøgelse vil jeg gerne sige om jeg er enig med dig eller ej. Du må vente, mens jeg tænker mig om.”

“Så tænk!” sagde han.

“Det vil jeg,” svarede jeg. “Hvis besindighed er at kende et eller andet, så er besindighed naturligvis viden - altså viden om et eller andet, ikke?”

“Jo - om sig selv,” svarede han.

“Lægekunsten,” sagde jeg, “er vel en viden om sundhed?”

“Ja, bestemt. “

“Men,” sagde jeg, “hvad nu hvis du spurgte mig: Lægekunsten, som er en viden om sundhed, hvordan er den nyttig for os, og hvad bevirker den? Så ville jeg

svare at den gør stor gavn, for den gør os sunde, hvilket er et smukt resultat. Er du med på den?”

“Ja, jeg er,” svarede han.

“Og hvis du nu spurgte mig om hvilket resultat jeg mener bygningskunsten, som er viden om hvordan man laver bygninger, fører til, så ville jeg sige at det er bygninger. Og på samme måder med de andre former for håndværk. Når du hævder, at besindighed er viden om en selv, bliver du altså nødt til at have et svar, hvis man spørger dig og siger: Kære Kritias, hvilket smukt og med rette lovprist resultat opnår vi af besindighed? Kom nu med det.”

“Jamen Sokrates,” sagde han, “din måde at undersøge på er forkert. For besindighed er noget kvalitativt forskelligt fra de andre former for viden, ligesom disse også er forskellige indbyrdes; hvorimod du i din undersøgelse går ud fra at de er ensartede allesammen. Sig mig så,” fortsatte han, “hvad det er for en slags resultat regnekunst og geometriske læresætninger når frem til - er det resultater der kan sammenlignes med bygningskunstens huse og 166. vævekunstens kapper og den slags resultater, som man kan fremvise mange eksempler på, og som er resultater af mange slags håndværk? Kan du mon vise mig et tilsvarende resultat af regning og geometri? Nej, det kan du ikke.”

Så sagde jeg: “Du har ret. Men jeg kan vise dig, hvilken slags viden enhver af disse vidensformer resulterer i - og at den er noget andet end den viden som den kommer fra. For eksempel er regnekunsten en viden om lige og ulige tal og deres mængde i sig selv og i forhold til hinanden. Ikke sandt?”

“Jo da.”

“Er det lige og ulige ikke noget andet end selve regnekunsten?”

“Jo, naturligvis.”

“Og kunsten at veje drejer sig om at påvise tungere og lettere vægtforskelle; men det tunge og det lette er samtidig noget andet end selve kunsten at veje. Er du enig?”

“Ja, det er jeg.”

“Sig mig så,” sagde jeg, “hvad besindighed er viden om, siden det er en viden som er om noget andet end besindigheden selv?”

“Ja, det er netop det jeg mener, Sokrates,” sagde han, “du er kommet til det punkt, hvor du undersøger hvori forskellen består mellem besindighed og de andre former for viden; og du leder efter et lighedspunkt mellem den og de andre. Men det er ikke tilfældet her. For alle de andre former for viden er viden om noget andet og ikke om dem selv, mens besindighed alene er en viden om både de andre og om den selv. Og det er du selv udmærket klar over, men jeg tror du gør netop det, som du før sagde at du ikke gjorde - mig forsøger du nemlig at få krammet på, mens du lader det centrale i diskussionen ligge.”

“Hvordan kan du tro sådan noget! Skulle jeg - hvis jeg virkelig får sat dig til vægs - gøre det af nogen anden grund end den, som også er grunden til at jeg undersøger om jeg selv siger noget rigtigt eller forkert? Jeg er jo bange for at jeg ubevidst bilder mig ind at vide noget, som jeg alligevel ikke ved. Det er derfor jeg siger at jeg bærer mig sådan ad lige nu - jeg undersøger argumentationen især for min egen skyld, men måske også for mine venners skyld. Tror du ikke at det er noget fælles og godt for næsten alle mennesker at blive klar over, hvordan hver eneste del af virkeligheden fungerer?”

“Jo, Sokrates,” svarede han, “helt bestemt.”

“Så op med humøret, kære ven,” sagde jeg, “og svar på spørgsmålet så godt du kan, og hæng dig ikke i om det er Kritias eller Sokrates der bliver gendrevet. Brug hele din opmærksomhed på selve argumentationen og find ud af hvad det er for et resultat gendrivelsen kan føre til.”

“Ja, det skal jeg gøre,” sagde han, “jeg synes du siger noget ganske klogt.”

“Så sig nu,” sagde jeg, “hvad det er du mener om besindighed.”

“Jeg mener,” sagde han, “at besindighed er den eneste form for viden, der både er en viden om sig selv og om de øvrige former for viden.”

“Og derfor,” sagde jeg, “må den også være en viden om mangel på viden, når den er en viden om viden?”

“Jo, naturligvis,” svarede han.

167. “Altså er det kun den besindige som både kender sig selv og som vil være i stand til at undersøge, hvad han tilfældigvis ved og ikke ved, og på samme måde over for andre vil kunne undersøge hvem der ved noget og tror, han ved det, hvis han altså ved det; og omvendt: kun den besindige vil kunne finde ud af hvem der tror at vide noget uden at vide det i virkeligheden - ingen andre vil kunne det. At være besindig og at have besindighed og at kende sig selv er netop at vide hvad man ved og ikke ved. Er det ikke det du mener?”

“Jo.”

“Så om igen,” sagde jeg, “for alle gode gange er tre! Lad os ligesom begynde forfra og først undersøge om det overhovedet er muligt eller ikke muligt at vide, at man ved hvad man ved, og man ikke ved hvad man ikke ved. Og derefter - hvis svaret er at det er meget muligt - undersøge hvilken gavn vi kan have af at vide dette.”

“Ja, det bør man undersøge,” svarede han.

“Kom i gang, kære Kritias,” sagde jeg, “og overvej, om du måske lettere kan hitte ud af det end jeg; for jeg er nemlig i vildrede. Og skal jeg sige dig hvorfor?”

“Ja, gør det,” svarede han.

“Hvis det du sagde lige før er rigtigt, er hele meningen så ikke, at der findes en eneste viden, som udelukkende både er en viden om sig selv og om de øvrige former for viden, og at denne viden også er en viden om mangel på viden?”

“Jo, helt bestemt.”

“Se nu hvad det er for noget underligt noget vi prøver at sige, min ven. For hvis du bruger den samme metode på andre områder, så tror jeg nok du vil finde det ret umuligt. “

“Hvordan det, og hvad er det for områder?”

“Det gælder følgende: Forestil dig at der findes en form for synsindtryk, som ikke opfatter de ting, som andre synsindtryk opfatter, men udelukkende er et synsindtryk af sig selv og de andre synsindtryk og mangel på samme - ligesom hvis man så en farve og der i dette tilfælde ikke var noget synsindtryk af den, men kun af synsindtrykket selv og de øvrige synsindtryk; er det sådan noget du tænker på?”

“Nej, ved Zeus, det gør jeg ikke.”

“Hvad så med en hørelse som ikke opfatter nogen lyd, men kun hører sig selv og andres måder at høre og ikke at høre på?”

“Heller ikke.”

“Så bliver du altså nødt til at undersøge samtlige sanser og finde ud af om der blandt dem findes en sans, der både sanser de andre sanser og sig selv, men som ikke sanser noget af det de andre sanser registrerer?”

“Det tror jeg ikke der gør.”

“Tror du der findes et begær som ikke er et begær efter en eller anden nydelse, men som kun er et begær efter sig selv og de andre former for begær?”

“Nej, bestemt ikke.”

“Og den vilje findes heller ikke, tror jeg, som ikke vil noget godt, men kun vil sig selv og de andre viljesformer.”

“Nej, det følger heraf.”

“Vil du nu påstå, at der findes en form for kærlighed, som ikke er kærlighed til noget smukt, men kun til sig selv og de andre former for kærlighed?”

“Nej, det vil jeg ikke,” sagde han.

168. “Har du nogensinde været ude for en frygt, der frygter sig selv og de andre former for frygt, men ikke frygter nogen af de ting som er farlige? Eller en mening som kun var om sig selv og de andre former for mening, men ikke mente noget af det som de andre meninger drejede sig om?”

“Nej, aldrig.”

“Men vi hævdede vist, at der findes en form for viden, som ikke er viden om nogen lære/kundskab, men er en viden om sig selv og de andre vidensformer, ikke?”

“Ja, det gjorde vi.”

“Er det ikke underligt, hvis det nu er tilfældet? Vi påstår jo ikke at det ikke er tilfældet, men at vi skal finde ud af om det som vi påstår, er rigtigt.”

“Du har ret.”

“Vi skal videre. Der findes altså en viden som er viden om noget, og det ligger i dens væsen, at den er viden om et eller andet. Enig?”

“Ja.”

“Og siger vi nu, at det særlige ved det større er, at det er større end noget andet?”

“Ja.”

“Altså end noget mindre - forudsat det større virkelig er større.”

“Ja, det er nødvendigt.”

“Hvis vi nu fandt noget større, som både var større end sig selv og de andre større ting, men når det gjaldt andre størrelsesforhold ikke var større end noget andet, så ville det nok vise sig, at hvis det kunne være større end sig selv, kunne det også være mindre end sig selv. Eller hvad?”

“Jo, nødvendigvis, kære Sokrates.”

“Og hvis nu noget er dobbelt så stort i forhold til andre fordoblinger og sig selv, så kunne det også være halvdelen af sig selv og de øvrige fordoblinger; for det dobbelte er kun dobbelt i forhold til det halve.”

“Det er sandt.”

“Og når noget er mere end sig selv kan det så ikke også være mindre end sig selv, og på samme måde tungere og lettere, ældre og yngre, og sådan vil det gælde allevegne: det der har sit eget potentiale rettet mod sig selv, vil det ikke også få den natur som dets evne gælder? Jeg mener for eksempel at det er ligesom med hørelsen - siger vi ikke, at den kun gælder lyd?”

“Jo.”

“Hvis den hører sig selv, vil den altså høre sig selv som lyd. Ellers vil den ikke kunne høre nogetsomhelst.”

“Ja, det er helt nødvendigt.”

“Og hvis nu synet, kære Kritias, selv ser sig selv, så vil det nødvendigvis være i farver, for synet kan slet ikke opfatte noget, som ikke har farve.”

“Nej.”

“Ser du nu, kære Kritias, at af alle de ting, vi gennemgik, viser nogle sig at være totalt umulige, og andre tvivler vi meget på om de kan rette deres eget potentiale mod sig selv? For når det gælder størrelse og mængde og lignende så er det jo helt umuligt, er det ikke?”

“Jo, det er.”

“At høreelse og syn og bevægelse skulle bevæge sig selv eller varme skulle brænde sig **169**. selv og videre i den dur - det ville skabe tvivl hos nogle, men måske ikke hos alle. Vi har, min kære ven, brug for en højtbevaget mand, som ud fra alle disse forhold kan lave en kyndig redegørelse for, hvorvidt der slet ikke findes noget som ifølge naturen er bestemt til at have sit eget potentiale rettet mod sig selv, men kun mod noget uden for sig selv - eller der findes enkelte undtagelser. Og hvis der nu findes noget som er rettet mod sig selv, må vi spørge om den viden - som vi kalder besindighed - tilhører sidstnævnte kategori. Jeg tror slet ikke at jeg er i stand til at gennemgå disse spørgsmål. Fordi jeg hverken kan påstå at det er muligt der findes en viden om viden, eller at det er højst sandsynligt, så vil jeg ikke være med til den definition af besindighed, før jeg får undersøgt om den - forudsat den er sådan - kan gavne os eller ej. Men at besindighed er noget nyttigt og godt det er jeg sikker på.

Du, søn af Kallaischros, du som jo mener at besindighed er en viden om viden og manglende viden: vis nu først at det som jeg sagde før er muligt, og derpå at det er nyttigt og godt foruden muligt. Så vil du hurtigt kunne overbevise mig om at du har ret i din opfattelse af hvad besindighed i grunden er.”

Og da Kritias havde hørt dette og set at jeg var i vildrede så gik det ham ligesom dem der ser nogle gabe og selv kommer til det på samme måde; han så ud som om han selv var grebet af forvirring, og den var fremtvunget af mig og min forvirring! Men da han havde ry for altid at klare sig skammede han sig over for de tilstedeværende, og han ville heller ikke give mig ret i at han ikke kunne redegøre for det jeg havde bedt ham om. Han mumlede et eller andet utydeligt og forsøgte at skjule sin forvirring. Så sagde jeg for at få samtalen i gang igen:

“Kære Kritias, hvis du synes, så lad os være enige om at der muligvis findes en viden om viden; en anden gang kan vi så undersøge, om det er rigtigt eller ej. Men hvis det nu er meget muligt, hvad er man så bedre i stand til at vide, hvis man ved noget og hvad ikke? Vi sagde jo at det at kende sig selv og være besindig bestod i dette. Ikke?”

“Jo, vi gjorde,” sagde han, “og det hænger da godt sammen, kære Sokrates. For hvis en har en viden som selv erkender sig selv, så ville han også selv være ligesom det han har. Som når for eksempel man har hurtighed, ja, så er man hurtig, og har man skønhed, er man skøn; og har man viden, så er man vidende, og når man har viden om sig selv, så erkender man vel selv hvem man er.”

“Jeg er ikke i tvivl om,” sagde jeg, “at når man har viden om sig selv kender man sig selv. Men om den der har denne viden nødvendigvis er bevidst om det han ved og ikke ved - det tvivler jeg på.”

“Jamen, Sokrates, det kommer ud på ét for ham.”

170. “Måske,” sagde jeg, “men jeg synes nu ikke at jeg er kommet så meget videre; jeg forstår nemlig ikke at det er det samme at vide det man ved og det man ikke ved.”

“Hvad mener du?” sagde han.

“Følgende,” sagde jeg, “nemlig om en viden om viden mon gør andet end at afgøre hvilken slags viden den er - altså at den ene slags er en ægte viden, den anden ikke?”

“Nej, men det kan den også.”

“Er viden og mangel på viden om sundhed det samme - og er viden og mangel på viden om retfærdighed det samme?”

“Nej, bestemt ikke,” svarede han.

“For den ene er jo en lægekunst, den anden en statskunst, mens det vi efterlyser er hvad vi *forstår* ved selve ordet viden.”

“Ja, naturligvis.”

“Altså vil man sandsynligvis kunne finde ud af hvad viden egentlig er, forudsat at man kobler opfattelsen af viden om det sunde og det retfærdige fra, og udelukkende samler sig om hvad viden er i sig selv, - altså hvad man forstår ved viden og hvilken slags viden det i grunden er, ikke sandt?”

“Jo.”

“Men hvordan vil man gennem denne slags viden kunne få at vide, hvad man erkender? Det er jo ved hjælp af lægekunst, ikke ved besindighed, at man lærer sundhed at kende; og det er ved hjælp af musik, ikke ved besindighed, at man lærer harmonierne at kende; og ved arkitekturens hjælp, ikke ved besindighed, lærer man bygningskunst at kende - og så videre og så videre. Er du enig?”

“Ja, sådan ser det ud.”

“Hvis nu besindighed kun er en viden om andre former for viden, hvordan vil man så ved dens hjælp kunne få at vide, at man forstår sig på lægekunst eller arkitektur?”

“Det kan man ikke.”

“Altså,” sagde Sokrates,¹ “vil den der er uvidende om det han ved, ikke få det at vide, men kun at han har viden.”

“Ja, åbenbart.”

“Besindighed og at være besindig består altså ikke i at vide det som man ved og ikke ved; men kun i at vide, at man har - eller ikke har - en viden.”

“Ja, sådan ser det ud,” svarede Kritias.

“Og man vil heller ikke kunne undersøge en anden person, som påstår han ved noget, og finde ud af om han faktisk har forstand på det han hævder eller ej; for det ser ud til at han kun vil kunne få at vide at den anden har en vis viden, mens besindigheden vil ikke kunne sætte ham i stand til at finde ud af hvilken slags viden han eventuelt har.”

“Nej, sandsynligvis ikke.”

¹ Dette ”sagde Sokrates” står IKKE i teksten! Det er for øvrigt ham, der er fortælleren!

“Man vil altså hverken kunne skelne mellem ham der lader som om han er læge, men ikke er det og så den ægte læge - eller mellem nogensomhelst andre med eller uden faglig uddannelse. Lad os så forestille os følgende: Hvis den besindige eller et andet menneske skal kunne skelne den ægte læge fra den falske, må han bære sig sådan ad: på den ene side kan han ikke tale om lægekunst som viden med ham - lægen forstår sig, som vi sagde, kun på det sunde og det syge - ikke sandt?”

“Jo.”

“Men han ved ikke noget om viden i sig selv; den opgave har vi overladt til besindigheden alene. ”

“Ja.”

“Og den praktiserende læge ved heller ikke noget om lægevidenskab, eftersom lægevidenskab er en teoretisk erkendelse!!” (?? reductio ad absurdum...)

171. “Det er sandt.”

Så sagde Sokrates: “Den besindige vil snart finde ud af, at lægen har en vis viden; men da det er nødvendigt at prøve at begribe hvilken slags viden det er, skal han så ikke undersøge hvad det er viden om? Enhver form for viden er vel ikke kun defineret som viden slet og ret, men også bestemt ud fra det område den gælder?”

“Jo, området hører med til definitionen.”

“Lægekunsten er per definition skilt ud fra de andre vidensformer ved at være en viden om det sunde og det syge.”

“Ja.”

“Altså er det i disse forhold nødvendigt, at den der ønsker at undersøge lægekunsten, skal lede efter den dér hvor den befinder sig - for dér hvor den ikke er, vil han vel ikke finde den?”

“Nej, bestemt ikke,” svarede Kritias.

“Han som bærer sig rigtigt ad skal altså undersøge hvordan lægen er som læge ved at se på forholdet mellem helbredelse og sygdom i hans praksis.”

“Det lyder rigtigt.”

“Altså ved at kigge på lægens diagnoser og behandlinger kan han finde ud af om lægen stiller dem rigtigt og behandler patienten korrekt, ikke sandt?”

“Jo, sådan må det være.”

“Men omvendt - ville man uden lægekunst være i stand til vurdere diagnoser og behandlingsformer?”

“Nej, bestemt ikke!”

“Og det ser ud til, at der heller ikke ville være nogen anden - selv om han var nok så besindig - der kunne det, lige bortset fra lægen; for han ville jo netop både være læge og besindig!”

“Ja, sådan er det.”

“Summa summarum: Hvis besindigheden kun er en viden om viden og mangel på samme, så vil den ikke kunne skelne den sagkyndige læge fra den usagkyndige, der enten lader som om eller ligefrem tror han er læge, og den vil heller ikke kunne skelne mellem nogen af de andre sagkyndige på hvilket som helst andet område, undtagen hvis han har samme fag - ligesom det gælder håndværkere generelt.”

“Det lyder rimeligt.”

Så sagde jeg: "Hvilken gavn vil vi nu få af sådan en besindighed? Vi gik jo ud fra at den besindige var klar over det som han vidste og ikke vidste, og at han vidste det første, men ikke det sidste, og at han også var i stand til at bedømme et andet menneske som var i samme situation - hvis altså dette udgangspunkt ellers er rigtigt, ville det være enormt godt og nyttigt for os at være besindige! For de af os, som selv var besindige samt alle andre besindige mennesker som vi kunne bestemme over, ville jo kunne leve livet uden at begå fejl. Vi ville jo hverken selv prøve at lave ting som vi ikke havde forstand på - i stedet for ville vi finde frem til folk med sagkundskab og betro dem opgaven - og vi ville heller ikke tillade dem som vi bestemmer over, at gøre noget andet end hvad de kunne gøre rigtigt - og det ville være ting som de havde viden om - og takket være besindigheden ville mennesket indrette sin husholdning enkelt og smukt og forvalte sin bystat godt, og sådan ville det gå **172.** overalt hvor besindigheden hersker. For dér hvor man har fjernet fejltagelserne og hvor de rigtige principper har ledelsen, dér kan de mennesker der befinder sig i den situation, ikke undgå at udføre tingene smukt og godt; og de der udfører noget godt, må nødvendigvis være lykkelige.

Var det ikke sådan, kære Kritias, vi sagde om besindigheden, idet vi talte om hvor stort et gode det måtte være, nemlig at vide besked med hvad man ved, og hvad man ikke ved?"

"Jo, det var præcis sådan, " sagde han.

"Og nu ser du jo," sagde jeg, "at den slags viden ikke findes nogen steder."

"Ja, det gør jeg," svarede han.

Så sagde jeg: "Den forståelse af besindighed som vi nu opererer med - det at erkende sin viden og manglende viden - den medfører den fordel, at det menneske som har denne viden - uanset hvad han lærer - lettere vil kunne lære hvadsomhelst, og alt vil forekomme ham mere indlysende, eftersom han kan kigge hen på den viden han har om hver eneste ting han lærer. Og vil han ikke bedre kunne afprøve andre mennesker på områder som han selv har lært at kende? Og vil de der går i gang med en undersøgelse - men ikke har hans erfaring - ikke være mere usikre og lave en dårligere undersøgelse?"

Dette er altså det udbytte vi har af besindigheden, min kære ven! Spørgsmålet er imidlertid, om ikke vi er ude i et større ærinde, og leder vi ikke efter noget der er større end detteher?"

"Jo," sagde Kritias, "det gør vi vist nok."

"Måske," sagde jeg, "ja, måske er det os, der har lavet en forkert undersøgelse; det slutter jeg ud fra min fornemmelse af at der dukker nogle påfaldende konsekvenser op, hvis besindigheden har en sådan natur. Men hvis du vil, lad os undersøge spørgsmålet igen. Vi indrømmer jo, at det er muligt at have en viden om viden, og - som vi hele tiden har ment - at besindighed består i at være klar over hvad man ved, og hvad man ikke ved. Lad os indrømme det og holde fast ved den opfattelse. For på den baggrund kan vi langt bedre undersøge, om besindigheden med den natur den har, kan gavne os på en eller anden måde. Vi sagde ganske vist lige før, at besindigheden ville være et stort gode, hvis den var sådan at den forvaltede vores husholdning, bolig og stat, men jeg synes ikke at det var rigtigt at gå med til det, kære Kritias."

"Hvorfor ikke?" sagde han.

“Fordi,” svarede jeg, “vi uden videre blev enige om at det var et stort gode for menneskene hvis enhver af os udrettede de ting han kendte til, men overlod det, som han ikke forstod sig på, til andre der var bedre inde i sagerne.”

“Jamen, var det ikke godt og fornuftigt af os?” sagde han.

“Det synes jeg ikke,” sagde jeg.

“Altså Sokrates - det er noget underligt noget du siger!”

“Ja, ved hunden,” svarede jeg, “det synes jeg også, og da jeg tænkte over det sagde jeg at der ville dukke nogle underlige konsekvenser op, og at jeg var bange for at vores undersøgelse var forkert. For selv om besindigheden virkelig skulle have sådan en natur, 173. så står det slet ikke klart for mig, hvad godt den kan gøre os.”

“Hvordan det?” spurgte han. “Sig mig det, så jeg også kan forstå hvad det er du mener.”

“Jeg tror nok,” sagde jeg, “at jeg siger noget vrøvl; men alligevel er det nødvendigt at undersøge den tanke der dukker op i stedet for at gå videre på må og få - hvis vi da skal tænke lidt på os selv.”

“Det har du ret i,” sagde han.

Så sagde jeg: “Hør så min drøm, hvadenten den har passeret porten af horn eller den af elfenben (dvs. hvadenten den er sand eller falsk, jf. *Od.* 19.564-67. O.a.). Hvis besindigheden - sådan som vi nu definerer den - virkelig havde magt over os, så ville alt blive udført i overensstemmelse med den faglige indsigt, man hver især havde. Hvis en mand påstod at han var styrmand uden at være det, ville han ikke kunne narre os, og det ville en læge eller general eller nogensomhelst anden der gav sig ud for at være noget han ikke var, heller ikke kunne uden at vi opdagede det. Og hvis det altså forholdt sig sådan, ville vi så ikke være sundere og i bedre fysisk form end nu og bedre kunne modstå farerne på havet og i krigen? Og ville vi ikke også have udstyr, tøj, sko og redskaber, som var lavet godt - og ville det ikke også gælde på alle andre områder, fordi vi havde dygtige håndværkere og kunstnere? Hvis du er med på den idé, så lad os være enige om at spådomskunsten er en viden om hvad der vil ske i fremtiden, og at besindigheden, som leder af spådomskunsten, jager plattenslagerne væk, men indsætter de ægte profeter til at varsle sandt om fremtiden. Hvis menneskeslægten var indrettet på den måde, ja, så medgiver jeg gerne, at den ville handle og leve forstandigt - for besindigheden ville være på vagt og ikke tillade uvidenheden at dumpe ind og blive vores medarbejder - men at vi ved at handle klogt kan klare os godt og blive lykkelige, se, det mangler vi stadig at lære, kære Kritias.”

“Jamen,” sagde Kritias, “du vil have svært ved at finde et andet mål for et aktivt og lykkeligt liv, hvis du ser bort fra den vidensbaserede handling.”

“Forklar mig,” sagde jeg, “så lige en lille ekstra ting; når du taler om den vidensbaserede handling/det at handle på en klog måde mener du så skomagerens læderudskæringer?”

“Nej, det ved gud jeg ikke gør.”

“Jamen, er det bronzearbejder?”

“Overhovedet ikke.”

“Er det noget med uld eller træ og lignende?”

“Nej, slet ikke,” sagde Kritias.

“Jamen så,” sagde jeg, “holder vi ikke længere fast ved det standpunkt, at den der lever efter sin forstand er lykkelig. For den der lever forstandigt er ifølge din

opfattelse ikke lykkelig; det ser nemlig ud til at du definerer den lykkelige mand som en der kun lever forstandigt på visse bestemte områder, men ikke på alle. Og måske tænker du på ham som jeg omtalte lige før, ham som ved hvordan hele fremtiden vil blive, ham spåmanden. Er det ham, eller tænker du på en anden?”

174 “Både den ene og den anden.”

“Hvem af dem?” sagde jeg, “det er vel ikke sådan en person som, hvis han findes, kender alt til fremtid, fortid og nutid, og som ikke er uvidende om noget-somhelst? Lad os antage at der findes sådan en; så tror jeg ikke du ville sige at der var nogen som levede mere forstandigt end han.”

“Bestemt ikke.”

“Så har jeg et tillægsspørgsmål: hvilken af vidensformerne gør ham lykkelig - er det dem allesammen i lige høj grad?”

“Nej, det er det ikke,” sagde Kritias.

“Men hvilken af dem gør ham mest lykkelig? Er det den der får ham til at vide besked med nutid, fortid og fremtid? Er det den der gør at han har forstand på brætspil?”

“Brætspil - vorherrebevares!”

“Er det så den, der får ham til at kunne regne?”

“Nej.”

“Men den som sætter ham i stand til at kende til helbred og sundhed?”

“Ja, det er det snarere,” sagde Kritias.

“Den viden som jeg mest taler om,” sagde jeg, “hvad er det for en slags, og hvad opnår han gennem den?”

“Gennem den,” sagde Kritias, “kender han det gode og det onde.”

“Du er da en værre klovn,” sagde jeg, “du som har længe trukket mig rundt i manegen og holdt det skjult for mig, at det at handle ret og leve lykkeligt ikke er det samme som at leve med indsigt og forstand, selv om så også samtlige kundskaber var til stede - men at der bare skal denne ene kundskab til, nemlig den som vedrører godt og ondt. Sagen er jo den, kære Kritias: hvis du går med til at skille denne ene kundskab ud fra de andre, vil lægekunsten så i mindre omfang helbrede eller skomagerfaget lave sko, vævekunsten frembringe tøj - og vil styrmands- og krigskunsten i mindre omfang kunne forhindre folk i at omkomme på havet eller dø i krigen?”

“Nej, det vil være det samme som nu,” / (ikke i mindre omfang) sagde han.

“Men kæreste Kritias,” sagde jeg, “dette, at det hele kan ende med et godt og nyttigt resultat, den påstand må vi opgive, hvis denne kundskab om godt og ondt mangler.”

“Det har du ret i.”

“Det ser altså ud til,” sagde jeg, “at denne her form for viden/kundskab ikke er besindigheden selv, men en anden, hvis resultat gavner os. For den (besindigheden) er jo ikke en viden/kundskab om vidensformer/kundskaber og mangel på vidensformer/kundskaber, men om det gode og det onde. Og hvis den sidstnævnte viden/kundskab er nyttig, må besindigheden jo være noget andet. For os.”

“Jamen,” sagde Kritias, “hvorfor skulle besindigheden ikke kunne gavne os? For hvis besindighed især er en viden om andre vidensformer og står i spidsen for

alle de andre vidensformer så ville den - idet den hersker over denne viden om det gode - dermed også være gavnlig for os.”

“Jamen ville den - og ikke lægefaget - også kurere os?” sagde jeg, “og ville den kunne udføre de andre fagområders opgaver? Mon ikke det snarere er dem, der hver for sig udretter deres opgave? Har vi ikke for et øjeblik siden slået fast, at besindighed udelukkende er en erkendelse/ viden og mangel på viden, og ikke noget som helst andet? Gjorde vi ikke det?”

“Jo, sådan så det ud.”

“Altså kan den ikke gøre nogen rask, vel?”

“Nej, bestemt ikke.”

175. “For sundhed hører ind under et andet fagområde, ikke sandt?”

“Enig.”

“Den bringer altså ingen gavn, min fine ven! For den opgave har vi nemlig lige givet til et andet fagområde, ikke?”

“Jo da.”

“Og hvordan skulle besindigheden kunne være nyttig, når den ikke kan udrette noget nyttigt/gavnligt?”

“Det ser ærlig talt ikke meget ud til det, kære Sokrates.”

Så sagde jeg:

“Forstår du nu, Kritias, hvorfor jeg lige før med rette blev bange og med god grund anklagede mig selv, fordi jeg ikke kan finde noget nyttigt i besindigheden? For det som man er enige om er det skønneste af alt ville ikke forekomme os unyttigt, hvis jeg havde evner til at lave en ordentlig undersøgelse. Men nu er det gået galt for os på samtlige punkter, og vi kan ikke finde ud af hvilket område i tilværelsen lovgiveren har tildelt navnet besindighed. Og vi gik desuden med til mange ting, som ikke fulgte af vores undersøgelse. Vi indrømmede blandt andet at der fandtes en viden om viden, skønt argumentationen ikke tillod denne påstand. Og udfra denne vidensopfattelse sluttede vi at man kunne have indsigt i de andre vidensområders opgaver, uden at vores ræsonnement gav os lov, og det gjorde vi for at den besindige mand kunne fremstå som den der er klar over at han ved de ting som han ved, og er klar over, at han ikke ved de ting, som han er uvidende om. Dette indrømmede vi skam med største frejdighed - uden at overveje det umulige i påstanden om, at man på en eller anden måde kan vide det, som man er komplet uvidende om. Det som man nemlig ikke ved, siger vores fælles indrømmelse alligevel at man ved! Efter min mening kan man vanskeligt finde noget, der er mere urimeligt end den konklusion.

Men alligevel - eftergivende som vi var og ikke spor stædige - lykkedes det ikke vores undersøgelse at finde sandheden, men den har gjort os i den grad til grin, at den definition af besindigheden som vi for længe siden havde stykket sammen ved gensidige indrømmelser - netop den blev på en meget uforskammet måde afsløret for os som unyttig.

Hvad mig angår ærgrer jeg ikke så meget; men på dine vegne generer det mig stærkt, Charmides, hvis du med din smukke skikkelse og desuden som indehaver af en overmåde stor besindighed i din karakter ikke skulle kunne få noget udbytte af denne besindighed, eller den ville kunne gavne dig i din nuværende tilværelse. Og jeg ærgrer mig endnu mere ved tanken på den tryllesang som den thrakiske mand lærte mig - nemlig hvis jeg har brugt så

mange kræfter på at lære noget der ikke er en pind værd. Jeg tror nu ikke det er tilfældet, men at det bare er mig selv der er en elendig undersøger; for jeg tror faktisk at besindighed er et 176. stort gode, og at du - hvis du har den - er lykkens pamfilius. Find nu ud af om du har besindighed og derfor ikke har brug for trylleformularen. For hvis du har besindighed ville jeg hellere råde dig til gå rundt og fortælle at jeg er fuld af vrøvl og ude af stand til at lede en systematisk undersøgelse, hvorimod du selv bliver mere lykkelig, jo besindigere du er.”

Så svarede Charmides: “Ved gud, Sokrates, jeg ved ikke om jeg har den eller ej. Hvordan skulle jeg dog vide det, når I to ikke engang er i stand til at finde ud af hvordan den er, det siger du jo selv? Men jeg tror ikke rigtigt på dig, Sokrates, for jeg mener at jeg har hårdt brug for den trylleformular, og i mit tilfælde er der ikke noget der hindrer mig i at blive tryllebundet af dig, indtil du siger stop.”

“Udmærket.” sagde Kritias, “Men, kære Charmides, hvis du lader dig besnære, vil jeg tage det som et tegn på at du er besindig, hvis altså du kan få Sokrates til at synge trylleformularer over dig; hold dig til ham både i detaljen og overblikket.”

“Jeg skal nok følge ham,” sagde Charmides, “og ikke sakke agterud. Det ville være forkert af mig ikke at adlyde dig, Kritias, som er min formynder, og ikke rette mig efter dine råd.”

“Jamen så råder jeg dig til det,” sagde Kritias.

“Jeg skal nok gøre det, ” sagde Charmides, “og jeg begynder fra dags dato.”

“I to,” sagde jeg, “hvad planlægger I at lave? “

“Ikke noget,” svarede Charmides, “det har vi overstået.” “Vil du bruge vold,” sagde jeg, “og ikke give mig mulighed for at spørge dig ud på forhånd?”

“Jeg vil bruge vold,” sagde han, “eftersom Kritias har beordret det, desuden skal du for dit eget vedkommende overveje hvad det er du vil lave.”

“Jamen der er ikke noget at overveje,” sagde jeg, “for når du tager fat på at gøre hvadsomhelst om du så skal bruge vold - ja så vil ingen mennesker kunne sætte sig til modværge.”

“Så skal du heller ikke gøre det,” sagde Charmides.

“Det skal jeg nok lade være med,” sagde jeg.